

Л. Д. Фроляк

доктор габілітований гуманітарних наук у галузі мовознавства, професор
Університету Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (Польща)

ПОЛЬСЬКОМОВНІ ІНСКРИПЦІЇ НА ЛЕМКІВСЬКИХ ЦВИНТАРЯХ У СВІТЛІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті здійснено спробу розгляду польськомовних намогильних написів на лемківських кладовищах як зразків акту міжкультурної комунікації у полікультурному регіоні. Тут встановлено структурно-семантичні типи польськомовних інскрипцій, здійснено порівняння з типами кирилических (переважно українських) намогильних написів та визначено можливі чинники появи написів латиною на досліджуваних некрополях.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, намогильні написи, типологія інскрипцій, Лемківщина.

Постановка проблеми. У сучасному глобалізованому суспільстві особливо гостро стоять проблеми міжкультурної комунікації, які привертають пильну увагу політиків, діячів культури та науковців-гуманітаріїв. У лінгвістиці ці проблеми розглядають, насамперед, з урахуванням розуміння поняття міжкультурної комунікації як процесу «спілкування (вербального і невербального) людей (груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот» і як правило, «послугуються різними ідіоетнічними мовами, мають різну комунікативну компетенцію» [1, с. 5]. Говорячи про спілкування між представниками різних культур, найчастіше мають на увазі представників відокремлених мовно-культурних груп. Однак поняття «міжкультурна комунікація» стосується також спілкування між лінгвокультурними спільнотами та їх окремими представниками у полікультурних суспільствах, до яких належать, зокрема, спільноти територій мовно-культурного пограниччя, що відзначаються співіснуванням різних мов і культур та їх тісною взаємодією. Розгляд проблем міжкультурної комунікації в умовах мовно-культурного пограниччя вимагає розуміння специфіки регіону, врахування проблем, пов'язаних з етнічно-національною самоідентифікацією, з особливостями наповнення понять «своє/чуже» в ідеографічній картині світу типового носія культури певної мовно-культурної групи тощо. Своєрідними полікультурними знаками культури пограниччя виступають цвинтарі, на яких зосереджена вербальна і невербальна інформація, яка передана у часо-просторовій локалізації та звернена як до адресата – пред-

ставника тієї ж суспільної групи, до якої належав померлий, так і назовні – до представників інших мовно-культурних груп. Зважаючи на це, проблема розгляду намогильних інскрипцій як актів комунікації, зокрема міжкультурної, видається актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення намогильних написів на некрополях мовно-культурних погранич у Польщі набуло системного характеру після оприлюднення результатів досліджень на Міжнародній науковій конференції “Сmentarze jako znak kultury pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego” у 2009 р. у Білій Підляській [2]. Матеріали цієї конференції та подальших публікацій виявили ключові проблеми вивчення намогильних написів в умовах мовно-культурного пограниччя та ввели до наукового обігу значний фактичний матеріал переважно з некрополів надбужанських територій, Підляшшя, Полісся (Л. Фроляк, А. Дудек-Шумигай, М. Копер, Г. Аркушин, А. Лукуць, І. Матус), а також із некрополів Надсяння (Е. Брила), Холмщини (М. Козьолек), польсько-литовського пограниччя (Г. Карась). Протягом останніх років розширилась як географія, так і проблематика досліджень: наприклад, з'явилися також розвідки на матеріалі некрополів Західної Білорусі (І. Дем'янюк, Я. Козловська-Дода), Розточчя (М. Копер), Сувальщини (К. Снарський) та ін., поглибилось вивчення антропонімії у світлі намогильних написів (Ф. Чижевський, А. Буриш, М. Койдер та ін.). Увагу лінгвістів привернули також кирилическі намогильні написи на лемківських цвинтарях (Л. Фроляк), однак польсько-

мовній інскрипції з лемківських кладовищ ще не були предметом спеціального аналізу.

Мета статті. Головною метою роботи є розгляд польськомовних намогильних написів на лемківських кладовищах як зразків акту міжкультурної комунікації у полікультурному регіоні.

Виклад основного матеріалу. Мовно-культурні особливості етнічних територій східних слов'ян, які нині перебувають в адміністративних межах Польщі, – зокрема, Лемківщини, Холмщини, Підляшшя, – визначається, насамперед, специфікою традиційної культури й територіального діалекту кожної з етнічно-культурних груп, особливостями регіональних варіантів національної літературної мови, але значною мірою залежить також від перебігу історії, зокрема в міжвоєнний та післявоєнний період минулого століття, коли відбулась значна трансформація мовно-культурної карти польсько-східнослов'янського пограниччя. Особливу увагу у зв'язку з цими змінами привертає проблема збереження та динаміки мовно-культурного портрету Лемківщини, лінгвокультурний континуум якої через сумнозвісну акцію «Вісла» зазнав значної редукації, як кількісної, так і якісної.

Цінним джерелом інформації про мову і культуру регіону є цвинтар, який, як полісемантична пам'ятка культури, зберігає дані про належність спільноти до певної групи за релігійною, етнічною, соціальною ознаками; відображає час здійснення поховань, а отже, період проживання цієї соціально-культурної групи на території знаходження цвинтаря, віддзеркалює демографічні зміни та рух населення, відбиває історичні події, які відбулися в цій місцевості (війни, епідемії, катастрофи тощо).

Намогильний напис як акт комунікації, окрім того, що становить свідчення узусу писемного мовлення на певній території у зафіксований в інскрипції час, є маніфестацією мовно-культурної самоідентифікації суспільної групи, до якої належав померлий. Аналіз структури та семантики польськомовних намогильних написів із лемківських некрополів дасть змогу встановити типологічні ознаки намогильних інскрипцій, а через них – визначити важливість певних сегментів інформації, які містить типовий напис у міжкультурній комунікації в досліджуваному регіоні.

Розглянемо інскрипції некрополів, які знаходяться на території ґмін Сенкова і Устя Гор-

лицьке на Лемківщині. Це намогильні написи з цвинтарів сіл, які припинили існування внаслідок сумнозвісної акції «Вісла», а також чинних цвинтарів. Ми використовуємо тут матеріали, що містяться в публікаціях ксьондза Романа Дубича і Адама Янчого [ICŁ 1, ICŁ 2, ICŁ 3, ICŁ 4], які відбивають результати інвентаризації цвинтарів цієї території, а також додаємо до цих матеріалів власні записи з цих теренів. Обсяг матеріалів обмежуємо 1947 р. – часом виселення лемків з етнічних територій.

До часу акції «Вісла» 1947 р. ця територія була заселена переважно лемками, частина яких змогла повернутися на рідну землю лише у 1956 р. Після виселення лемків і в пізніші часи відбулося дозаселення цих земель поляками, які прибували з різних регіонів Польщі. У результаті цього змінилося також співвідношення вірних церкви східного обряду та римо-католиків, що не могло не відбитися у намогильних написах на цвинтарях регіону.

Цілком закономірно, що на досліджуваних некрополях більшість інскрипцій, які належать до періоду до 1947 р., – це кириличні написи з використанням різних графічних систем, і лише незначну їх частину становлять написи латиницею – польськомовні.

Написи, виконані кирилицею, належать до різних історичних періодів (з другої половини XIX ст. до 50-х років XX ст.). Найбільше таких написів датується різними роками від початку XX ст. (1902 р. і пізніше) до 40-х років цього ж століття; незначна частина написів – 50-х років, на могилах тих, хто зміг повернутися на рідну землю і помер вже після повернення; деякі записи – пам'ятні, тобто розміщені на умовних місцях поховання, – 90-х років XX ст., кілька написів належать до кінця XIX ст. За структурою інскрипції та її семантичним наповненням усі кириличні намогильні написи з досліджуваної території Лемківщини можна поділити на кілька груп. Це написи з локативною конструкцією у препозиції, написи з початковою ідентифікаційною формулою, не типові для цього регіону написи, написи на пам'ятних таблицях [3; 4].

Найбільш поширеними серед кириличних намогильних написів на досліджуваних цвинтарях Лемківщини є написи, в яких на початок повідомлення винесена інформація про те, що саме в цьому місці знаходиться поховання названої особи чи осіб. Це написи, структуру яких можна схематично представити так: локативна конструкція / ідентифікаційна формула / інфор-

мація про роки життя / епітафія /+ вказівка на фундатора пам'ятника, напр., *Тут спочиваєть / Б.П. Андрей Слота / р. 1851 п. 19 [...] / Вьчная Ему Память* (ICŁ 1, Незнаєва, с. 104); *Здѣсь почивають Розалія и Димитрій / Жидякъ / упок. 10.9.1940 р. Вьчная имъ память / крестъ сей жертвовала / вдячна родина 1940* (ICŁ 1, Чорне, с. 61). Такі інскрипції становлять близько 82% усіх намогильних написів на лемківських цвинтарях.

Кількісно невелику групу складають написи, в яких ідентифікаційна формула знаходиться на початку інскрипції. Написи цього типу лаконічні, найчастіше складаються з таких синтагм: ім'я + прізвище / дати смерті / присвята//, з яких перші дві є обов'язковими, а остання – факультативна. Семантично наголошеною в них є інформація про власне ім'я померлого з додатковою ідентифікацією: *Емилія Вайдовська / *20.11.1855 † 4.2.1911 / Вьчная память* (ICŁ 1, Чорне, с. 36); *Б.П. / Парох / Игнатий Ринявец / р. 1887 ум. 1944 / син Орест / р. 1918 ум. 1937 / Вічная Йом память* (ICŁ 1, Вишній Реґетів, с. 171); *Захарій Прислопский / рождений 14 лютого 1844 / упокоївся 27 січня 1931 / і Крестина Прислопска / рождена 2 серпня 1863 / упокоїлася 4 січня 1931* (ICŁ 1, Вишній Реґетів, с. 173). Такі чисто інформативні інскрипції мало характерні для досліджуваного регіону.

До характерних ознак написів на лемківських цвинтарях можна зарахувати наявність в інскрипціях, окрім ідентифікаційної формули, інформації про фундатора пам'ятника: *Теодосіи Климентіевной / Копыстьянской / *1883 † 1896 / отъ родичей / въ вьчную память Ісусе Христе Сину Божий / помилуй насъ / фундаторъ / Іоанн Білічняйский* (ICŁ 1, Вишній Реґетів, с. 172);

Написи, виконані латиницею, в основному новіші від кириличних написів і належать до післявоєнного періоду. Це польськомовні інскрипції з незначними вкрапленнями латинських слів чи словосполучень.

До найдавніших написів, які збереглися, належать локативно-ідентифікаційні інскрипції польською мовою: *Tu/ spoczywa/ Magdale/ na z Dan/ kowskich / Markowicz / Zmarła dnia / 20/ Grudnia/ 1878 r. / Małżonek skła / da i pro<...>/ <...> Zdrowas / Marya* (ICŁ 2, Устя Руске, с. 140); *D.O.M. / Tu spoczywa nasza matka / Eugenia Wilczkiewicz / urodzona r. 1841 / zmarła 2.7.1906 / Prosi o zdrowaś Marya! / Najdroższej matce wdzięczne dzieci* (ICŁ 4, Рихвальд, с. 85);

z Domańskich / Kassube / dnia 28 1882 (ICŁ 4, Ропиця Руска, с. 149).

Як бачимо з наведених вище прикладів, початковою у написі є синтагма *tu spoczywa*, за якою розміщено ідентифікаційні дані: ім'я та прізвище, дати народження і смерті або тільки смерті, дані про фундаторів та формула "*Prosi o zdrowaś Marya*". Для написів на могилах заміжніх жінок типовими є відомості про родові ім'я (напр., *Magdalena z Dankowskich / Markowicz*). Факультативними є дані про родинні зв'язки між фундатором пам'ятника і померлим, як, напр., у записі кінця 70-х років ХХ ст.: *Sp / Tu spoczywa / nasza mamusia / Rozalia Chwałyk / ur.30.VII.1907 / zm. 7.XI.1976 / Na wieczny spoczynek* (ICŁ 1, Чорне, с. 43).

За своєю структурою та семантикою польськомовні написи або повністю повторюють кириличні інскрипції, або незначним чином відрізняються від них. За цією ознакою можемо розподілити їх за трьома основними типами, які розглянемо нижче.

Частина написів польською мовою цілком повторює структуру і семантику кириличних і належить до структурно-семантичного типу інскрипцій, що переважає в описуваних місцевостях. Сюди, зокрема, належить наведений вище запис: *Śp / Tu spoczywa / nasza mamusia / Rozalia Chwałyk / ur.30.VII.1907 / zm. 7.XI.1976 / Na wieczny spoczynek* (ICŁ 1, Чорне, с. 43). Цей напис відрізняється від україномовних лише винесенням наперед означення померлої особи – *Śp*, загальноприйнятого в польських інскрипціях [2, с. 68–72]. В українських написах цієї ж місцевості кириличний відповідник (Б.П.) знаходиться перед власною назвою. Можна припустити, що автори цього напису – діти небіжчиці – належачи до того самого соціуму, не володіють необхідною мірою рідною мовою або є вірними католицької церкви, однак дотримуються місцевої традиційної структури інскрипції: на початку напису підкреслюють наявність поховання в цьому місці (*Tu spoczywa*), в ідентифікаційній формулі вказують на родинні зв'язки з небіжчицею (*nasza mamusia*) та зазначають її прізвище й ім'я (*Rozalia Chwałyk*). Форма, в якій представлено роки життя, також відповідає традиційно прийнятій у цій місцевості формулі.

До другої групи належать написи, які відрізняються від типових тим, що у них не акцентується на тому, що саме тут, де розміщено напис, знаходиться поховання. На першому місці тут аббревіатура *Ś.P.*, яка позначає, що особа, якій

належало наведене далі ім'я, померла. Основне місце в таких написах займає мінімальна ідентифікаційна формула, яка складається лише з власної назви – містить ім'я і прізвище, без будь-яких додаткових відомостей. Дати життя і смерті подають у написах такого типу за формулою «день–місяць–рік», що дає можливість встановити відношення між поколіннями похованих, якщо вони належать до однієї родини. Так, читаючи написи: *Ś.P. / Julian / Dobrzański / 16.02.1902 / 04.12.1967 / Spoczywaj w pokoju* // (ICŁ 1, Чорне, с. 47) *Ś.P. Józiu Dobrzański / 09.05.1957 / 17.06.1959 / Spoczywaj w pokoju* // (ICŁ 1, Чорне, с. 48), можна припустити, що це члени однієї родини – внук і дід. На їхніх могилах однакова епітафія – звернення до померлого.

Написи такої структури, як було зазначено вище, не характерні для досліджуваного регіону, вирізняються з-поміж інших намогильних написів цього кладовища не тільки мовою, але й своїми семантичними акцентами. Для їх укладців найважливішою інформацією є належність до конкретного роду та час життя людини.

Це підтверджують і написи, в яких не визначено дати життя, а лише вказано, скільки прожила людина: *Ś.P. / Julia / Dobrzańska / przeżyła 92 lata / Ave Maria* // (ICŁ 1, Чорне, с. 48). Епітафія – звернення до Божої Матері – відповідає загальному настрою напису – світлий смуток за людиною, яка прожила довге життя, а крім того, вказує на конфесійну приналежність родини померлої. Зауважимо, що у більшості написів знаходимо польський відповідник початкових слів цієї молитви до Богородиці (*Ave Maria – Zdrowaś Maryjo*).

Частина написів містить звернення від імені померлого до живих із прохання про молитву: *Ś.P. / Eugeniusz / Kowal / 19.III.1909 / 30.IV.1964 / Prosi o modlitwę* (ICŁ 1, Чорне, с. 50). Це досить типовий елемент для написів на католицьких цвинтарях. Частотним є залучення до структури інскрипції молитви від імені фундаторів пам'ятника "*Pokój Jego Duszy*", якому структурно в кириличних написах відповідає формула «*Вічна (кому) пам'ять*», «*Мир праху твоєму*» і под., напр.: *Ś.P. / Gabriel / Błaszczak / ur. 1888 – zm. 1940 / Pokój jego duszy* (ICŁ 3, Бортне, с. 65).

Не відходять від типових у регіоні також написи із зазначенням суспільного стану померлого. Якщо серед кириличних написів зустрічаємо відомості про поховання доньки чи дружини священика, тобто сільської інтелігенції, то серед

польськомовних знаходимо, напр., такий запис: *Ś.P. / Alodia z Hikli / Wężykowa / żona leśniczego / *⁸/₃ 1876 †²⁷/₈ 1906 / Pokój jej duszy / Najdroższej żonie męż* (ICŁ 2, Устя Руске, с. 128), де напис зроблено від імені лісничого, тобто людини, що одержала освіту у польському навчальному закладі і послуговується польською мовою. Таким чином, мова і структура написів вирізняє ці поховання з-поміж інших, вказуючи на культурні відмінності роду (родини) померлого від інших членів соціуму.

Для цвинтарів мовно-культурного пограниччя характерним є явище зміни мови написів на могилах представників різних поколінь тієї ж родини. Порівняймо кириличний напис 1913 р. із використанням елементів старої кирилиці та напис польською мовою 1944 р.: *Здѣ почи- ваєть / Захаръ Хованецъ / рождень ²³/₁₁ 1858 / Упокоивъса ¹/_[...] 1913. / Вѣчна памѣть. / Сей помѣтникъ поставила вѣдѣчна жена Юс- тына / зъ сыномъ Димитри<...>ъ / года 1918* (ICŁ 2, Ліщини, с. 86). *Ś.P. / Ignacy Chowaniec / przeżywszy lat 48 / Zmarł w roku 1944 / pokój jego duszy / kochanemu ojcu / syn Piotr* (ICŁ 2, Ліщини, с. 59).

Привертають увагу правописні особливості написів, зокрема у передачі польською мовою прізвищ лемків, напр., *Сего / хреста / фунда- тор / самуил / медвѣдъ / ²⁰/₁₁ 1898* (ICŁ 2, Квятонь, с. 31) і *Ś.P. / Dymitr Medwid / * 6.XI.1898 / † 28.I.1942 / Pokój jego duszy* (ICŁ 2, Квятонь, с. 53). Прізвище *Медвѣдъ* зазнає зміни внаслідок транслітерації, оскільки містить нетиповий для польської мови м'який кінцевий приголосний [д']. В іншому прикладі знаходимо також досить частотне явище хитання в передачі власних імен зі звуком [г], який у написах набирає вигляду *ch* [x] або *h* [г], напр.: *Ś.P. / Cherchoniak / Teodor / * 3.03.1902 / † 21.03.1940 / Pokój Jego Duszy* (ICŁ 2, Ліщини, с. 73). *Ś.P. / Cherhoniak / Jan / * 18.01.1906 / † 6.09.1945 / Pokój Jego Duszy* (ICŁ 2, Ліщини, с. 72).

Зміна мови написів у межах поховань представників одного роду свідчить про нестійкість ієрархічного відношення у системі «рідна мова / мова державна / престижна мова», про залежність вибору мови від суспільних факторів.

Наступна група написів польською мовою належить до символічних поховань, споруджених на пам'ять про померлих родичів чи односельців. Прикладом є напис про родину Сабатовичів, члени якої закінчили свій життєвий шлях не на рідній землі: *Sabatowicz / Józef zm. w Długim*

/ Anna zm. w Kijowie / Prokop zm. w USA / Teodor zm. w USA / Andrzej zm. w Argentynie / Jerzy zm. w Kijowie / Dymitr zm. we Lwowie / Michał zm. na Ukrainie / Jan zm. w Radocynie / Piotr zm. w Siarach / Julia zm. w Siarach / Wieczna Pamięć (Чертижне ІСЛ 1, с. 83). На тлі інших написів цей вирізняється тим, що у ньому не зазначено дати життя людей, чия пам'ять тут вшановується. Для укладача (укладачів) цього напису важливою є лише інформація про те, що члени цієї чисельної родини померли далеко від рідної землі, в різних містах і країнах. Цим підкреслюється трагедія роз'єднаної родини, яка розсіялася по світі. Такий напис є типовим для цвинтаря у Чертижному, де чимало символічних поховань, на яких написи виконано переважно кирилицею, але він мало типовий для інших описуваних цвинтарів. Польська мова для цього напису обрана, як можемо припустити, родичами померлих, які мешкають у Польщі і для яких ця мова була мовою навчання і є мовою щоденного вжитку. Не виключено, що укладач напису обрав з метою вираження свого жалю за втраченою родиною державну мову країни, щоб донести розуміння масштабу трагедії до більшої кількості відвідувачів кладовища.

Структура напису на символічних похованнях зумовлена відмінністю жанру такого напису від традиційного намогильного. Відмінним є, насамперед, призначення такого напису. Він не служить для позначення місця поховання, а покликаний донести до читача напису відчуття трагічності долі лемківських родин. Відмінною є, у зв'язку з цим, інтенція емоційного впливу на читача напису: якщо для традиційних написів характерне звернення до померлого, тобто закритість, замкненість напису у відношеннях «померлий – родина», то для пошаних написів характерна риторика, звернена, насамперед, на зовнішнього адресата, який належить не тільки до «своєї», але й до інших мовно-культурних груп.

Припускаємо такий мотив обрання польської мови (прагнення ввести інскрипцію до ширшого інформаційного обігу в сучасних умовах) для напису на могилі померлих батьків, здійснений їх дітьми, які живуть в еміграції: *Tu spoczywają / Ś.P./Eliasz Julia/ Krajniakowie/ ur. 1880 ur. 1884/ zm.1957 zm.1934/ Zbaw ich Boże/ Pomnik wyfundowali/ dzieci z ameryki* (ІСЛ 2, Устя Руске, с. 143). Зауважимо, що структура цього напису є типовою для кирилических інскрипцій на цвинтарях регіону. Припущення про причину вибору

польської мови підкреслюється також наявністю на цьому самому кладовищі могили представниці цієї ж родини з намогильним написом українською мовою: *Тут спочиває / Крайняк / Меланія Дмитрівна / 1897–1944. Вічна їй пам'ять* (ІСЛ 2, с. 151).

Висновки і пропозиції. Отже, розгляд намогильних написів, виконаних польською мовою, що походять із некрополів лемківських сіл ґмін Сенкова і Устя Горлицьке, дає можливість дійти певних висновків. За своєю структурою польськомовні написи належать до різних груп: а) традиційних написів для цвинтарів цього регіону, які структурно і за семантичним наповненням відповідають кирилическим написам; б) написів, які містять елементи, типові для римо-католицьких цвинтарів інших регіонів Польщі, серед яких, зокрема, знаходимо звернення від імені померлого з проханням про молитву, яким у кирилических написах відповідає епітафія від імені фундатора; в) нетрадиційних написів на символічних похованнях.

Вибір структури пояснюється різним ступенем збереження зв'язку авторів напису з мовно-культурною спільнотою села. Традиційну структуру обирають представники роду, тісно пов'язаного з цією землею, які з певних причин не володіють мовою корінного етносу (здобули освіту в польській школі, належали до мішаної родини або до польської родини, яка споконвіку жила поміж лемками). У цьому разі традиційна структура є показником включення померлого та його родини до загальної культури соціуму, незалежно від мови, якою людина послуговується. Структура напису, яка притаманна католицьким цвинтарям, свідчить про деяку відокремленість родини в соціумі, можливо, про некорінне походження, бажання показати свою інакшість, належність родини до польської культури.

Вибір польської мови як мови намогильних написів у розглянутих випадках зумовлений кількома причинами: а) належністю автора або замовника напису до вірних католицької церкви або до певного суспільного прошарку, який послуговується польською мовою; б) незнання мови своєї етнічної групи або використання у щоденному спілкуванні польської мови у зв'язку зі змінами в ієрархії мов за їх престижністю у суспільстві у певний історичний період; в) вибір польської мови як державної з метою донести зміст напису до якомога більшого кола адресатів напису, розширити його завдяки не тільки

«своїм», але й «іншим». Отже, проблема вибору мови і структури намогильних інскрипцій в умовах полікультурного соціуму є багатопланою і потребує подальшого розгляду із залученням матеріалів із різних територій мовно-культурного пограниччя.

Список використаної літератури:

1. Бацевич Ф. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. Бацевич. – Київ, 2007. – 205 с.
2. Nekropolie jako znak kultury pogranicza polsko-wschodniosłowiańskiego / red. F. Czyżewski, A. Dudek-Szumigaj, L. Frolak. – Lublin, 2011. – 214 s.
3. Фроляк Л. Структурно-семантичні типи інскрипцій та графічні особливості намогильних написів на деяких лемківських цвинтарях (Частина 1) / Л. Фроляк // Spheres of Culture. – Vol. 1. – 2012. – P. 192–203.
4. Фроляк Л. Структурно-семантичні типи інскрипцій та графічні особливості намогильних написів на деяких лемківських цвинтарях (Частина 2) / Л. Фроляк // Spheres of Culture. – Vol. 2. – 2012. – P. 203–213.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. ICŁ 1 – Ks. Roman Dubec, Adam Janczy. Inwentaryzacja cmentarzy łemkowskich w nieistniejących wsiach na terenie gmin Sękowa i Uście Gorlickie / ks.R.Dubec, A. Janczy. – Gorlice, 2007. – 321 s.
2. ICŁ 2 – Ks. Roman Dubec, Adam Janczy. Inwentaryzacja cmentarzy łemkowskich w na terenie gminy Uście Gorlickie. – Tom 1: Kunkowa, Kwiatów, Przysłop, Uście Gorlickie / ks.R.Dubec, A. Janczy. – Gorlice, 2010. – 291 s.
3. ICŁ 3 – Ks. Roman Dubec, Adam Janczy. Inwentaryzacja cmentarzy łemkowskich w na terenie gminy Sękowa. – Tom I: Bartne, Bodaki, Krzywa, Pstrążne, Wołowiec / ks.R.Dubec, A. Janczy. – Gorlice, 2008. – 295 s.
4. ICŁ 4 – Ks. Roman Dubec, Adam Janczy. Inwentaryzacja cmentarzy łemkowskich w na terenie gminy Sękowa. – Tom II: Małastów, Męcina Wielka, Owczary, Pętna, Ropica Górna / ks.R.Dubec, A. Janczy. – Gorlice, 2010. – 326 s.

Фроляк Л. Д. Польскоязычные надгробные надписи на кладбищах Лемковщины в свете межкультурной коммуникации

В статье предпринята попытка анализа польскоязычных надгробных надписей на лемковских кладбищах как образцов акта межкультурной коммуникации в поликультурном регионе. Определены структурно-семантические типы инскрипций, указаны факторы появления надписей латиницей на исследуемых некрополях.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, надгробные надписи, типология инскрипций, Лемковщина.

Froliak L. Polish gravestones inscriptions on Lemko cemeteries in the light of intercultural communication

The article presents the studies on Polish gravestones inscriptions on Lemko cemeteries as examples of an act of intercultural communication in the multicultural region. Structural-semantic types of inscriptions are determined, factors of the appearance of inscriptions in Polish on the investigated necropolises are indicated.

Key words: intercultural communication, gravestone inscriptions, typology of gravestone inscriptions, Lemkivshchyna.